

Peter Pavel Klasinc*

ŠTUDIJ ARHIVISTIKE KOT ZNANSTVENE VEDE

Izvleček:

Avtor v prispevku predstavlja kratek pregled arhivistike kot znanstvene vede in opiše osnovna znanja, ki bi jih moral obvladati usmerjeno izšolani arhivist. V ta namen pripravi nekaj izhodišč o tem, kako organizirati študij arhivistike, in to samostojno ali skupaj z dokumentologijo, informacijskimi znanostmi itd. Ob tem opredeli nekatera izhodišča za pripravo kurikuluma.

Ključne besede:

arhivistika, dokumentologija, arhivska veda, arhivsko-dokumentološki kurikulum.

Abstract:

Scientific Study of Archivology

In the introduction the author presents a short overview of archivology as a science and describes the scope of knowledge that an educated archivist should acquire. Some ways of how to organize the study of archival science are shown: separately or together with documentology, information science etc. The author also defines some starting points for the preparation of a curriculum.

Key words:

archival science, documentology, archivology, curriculum for archival science and documentology.

1. UVODNE MISLI¹

»STOPITI JE BILO POTREBNO NA NOVO POT«

Po nastanku samostojne Slovenije leta 1991 so se relativno hitro organizirali tudi nekateri arhivisti in pristopili k izdelavi elaborata z naslovom Študij arhivistike na Pedagoški akademiji v Mariboru, ki jo je takrat vodil dekan akademik Pogačnik, ki je bil projektu zelo naklonjen. Prizadevanja za uvedbo samostojnega štiriletnega študija arhivistike so obrodila obsežen, preko 300 strani obsegajoč elaborat, ki so ga pripravili v Pokrajinskem arhivu v Mariboru z nekaterimi zunanji sodelavci. Elaborat je bil zaradi nerazumljivih vzrokov, povezanih s čisto osebnimi in neutemeljenimi odločitvami posameznikov, zavržen. Tako nam štiriletnega študija arhivistike v sredini devetdesetih let prejšnjega stoletja na takratni Pedagoški akademiji (danes Filozofski fakulteti) v Mariboru ni uspelo realizirati.

Tudi drugod ni bilo možno dobiti podpore za organizacijo štiriletnega študija arhivistike. Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je bilo nekaj poskusov, se je vse končalo z že uveljavljenimi predavanji arhivistike v okviru pomožnih

* Doc. dr. Peter Pavel Klasinc, znanstveni in arhivski svetnik, predstojnik Mednarodnega inštituta arhivskih znanosti Univerze v Mariboru, Krekova 2, SI-2000 Maribor, Slovenija in direktor Mednarodnega inštituta arhivskih znanosti Trst/Italija - Maribor/Slovenija v Državnem arhivu v Trstu, via La Marmora 17, 34139 Trieste, Italija.

¹ Zahvaljujem se dr. Miroslavu Novaku in mag. Zdenki Semlič Rajh iz Pokrajinskega arhiva Maribor za pomoč pri pripravi tega teksta in pri izdelavi elaborata Študij arhivistike in dokumentologije (II. stopnja po Bologni) na ESM.

zgodovinskih ved na Oddelku za zgodovino. Prav tako je po nepotrebnem propadel poskus organiziranja študija arhivistike na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo na isti fakulteti.

Poskus uvedbe študija arhivistike na Filozofski fakulteti Univerze v Zagrebu in kasneje tudi v Zadru na Hrvaškem je doživel podobno usodo kot v Sloveniji. Vsi ti poskusi kažejo ne samo na pomanjkanje resnih analiz glede potreb po tovrstnih specializiranih kadrih v profesionalnih in drugih ustanovah, ampak predvsem na pomanjkanje potrebnih znanj o arhivistiki (arhivski teoriji in praksi) in tako tudi o arhivistiki kot znanosti. V določenem smislu pa kaže to tudi na status, ki ga sodobna družba (ne)priznava arhivski stroki v posameznih okoljih.

2. ARHIVISTIKA KOT ZNANOST

»POTREBNA OPREDELITEV«

Uvodoma naj opredelimo izhodišča, na katerih bi lahko definirali arhivistiko kot znanstveno vedo. Pri tem moremo ugotoviti, da lahko po splošno veljavni definiciji znanosti arhivisti vanjo uvrstijo vse tiste raziskovalne dejavnosti, ki jih izvajajo na vseh področjih in vprašanih arhivistike v teoriji in praksi, seveda pod pogojem, da te zadoščajo vsem kriterijem, ki so potrebni, da raziskave lahko sploh izvajajo in da jih opredeljujejo kot samostojno znanstvene.

To pomeni, da morajo poznati:

- predmet raziskovanja,
- vzroke raziskovanja in
- metode raziskovanja.

Za vse te tri pogoje lahko danes zagotovo trdimo, da jih arhivisti v glavnem v večji ali manjši meri izvajajo pri svojem strokovnem delu. Pri tem se nam postavlja vprašanje razmejitve med aktivnostmi in rezultati, ki so produkt »strokovnih aktivnosti«, od tistih, ki jih moremo opredeliti kot »znanstvenoraziskovalne aktivnosti« s področja najširše arhivske dejavnosti.

Dilemo v zvezi z razločevanjem strokovnih aktivnosti in aktivnosti s področja znanstvenega raziskovanja pa praktično rešujejo na različne načine. Pri tem lahko opredelimo vsaj dve skrajni in hkrati nasprotujoči si stališči:

- Prvo stališče opredeljuje arhivistiko kot zgolj zgodovinsko pomožno vedo in jo definira kot praktično disciplino urejanja, ohranjanja in posredovanja arhivskega gradiva.
- Drugo stališče predstavlja nasprotje prej omenjenega in opredeljuje arhivistiko kot pretežno znanstveno vedo, ki s svojo sistematiko, strukturo, principi itd. zagotavlja v procesih znanstvenega raziskovanja na arhivskem gradivu ob enakih povpraševanjih enake rezultate.

Z objektivnega stališča je potrebno obe skrajno določeni stališči »zavrniti« in na podlagi poglobljenih znanstvenoraziskovalnih in študijskih analiz celotne aktivnosti, ki jih izvajajo arhivski strokovni delavci, ustrezno določiti razmerje med obema stališčema, rečemo lahko med obema poloma.

Da bi lažje opredelili arhivistiko kot »znanstveno« ali »strokovno« disciplino glede na ta prispevek, je potrebno opredeliti in analizirati nekaj »običajnih

proizvodov«, ki so rezultat miselnih procesov in aktivnosti arhivista na arhivskem gradivu: vodnik po fondih in zbirkah arhiva, arhivski inventar, poprečen zapis o arhivskem gradivu v kompleksnejši podatkovni zbirki.

Tako vodnik kot tudi inventar sestavljajo vsebine, ki so rezultat znanstvenoraziskovalnega dela, običajno v obliki historiatov enega ali več ustvarjalcev ali enega ali več fondov/zbirk ali opisov arhivskega gradiva na nižjih nivojih (predmet raziskovanja). Prav tako je v teh primerih mogoče opredeliti različne vzroke raziskovanja (spoznati pomen ustvarjalca v družbi in s tem opredeliti vrednost njegovega arhivskega gradiva kot kulturne dediščine, spoznati značilnosti sistema upravljanja z dokumenti, opredeliti subjekte, ki so bili v interakciji z ustvarjalcem itd.).

Pri tem uporabljene metode raziskovanja ne odstopajo od metod znanstvenega raziskovanja drugih sorodnih (podobnih) ved. Podobno velja za opise posameznih nižjih popisnih enot arhivskega gradiva. Pri teh se v obstoječi praksi obravnavanja ne srečujejo zgolj s historiati posameznih dokumentov, še posebej ne tistih iz novejšega časa, ampak predvsem s vzpostavitvijo ustreznih historičnih, zemljepisnih, vsebinskih in drugih kontekstov, ki so opredeljeni z normativnimi kontrolami.

Hkrati s to ugotovitvijo, da so obdelane vsebine obravnavane na **podlagi znanstvenoraziskovalnih aktivnosti arhivskih strokovnih delavcev**, pa so te iste vsebine obravnavane tudi na podlagi **arhivskih strokovnih aktivnosti**. Na primer: arhivsko gradivo mora biti ustrezno shranjeno v predpisanih arhivskih škatlah, ki morajo biti označene na predpisan način. Podatki o obsegu, tipu tehnične opreme ali njihovem zaporedju predstavljajo rezultat določenih strokovnih aktivnosti arhivskih strokovnih delavcev.

Prepletanje »znanstvenega« in »strokovnega« s pragmatičnega stališča odseva tudi na vzpostavljenih sistemih izobraževanja, predvsem pa v njihovih pojavnih in formalnih oblikah izobraževanja.

Parcialni pogled na svetovno prakso izobraževanja arhivistov tako kaže, da se že sam študij arhivistike močno razlikuje po posameznih delih sveta. Če imamo na eni strani sila ugodne in perspektivne možnosti študije arhivistike (v Rusiji, Romuniji, na Slovaškem, v Italiji, Angliji, Španiji, Kanadi, Združenih državah Amerike, v nekaterih državah Južne Amerike in še morda kje) z vrsto kvalitetnih strokovnih predmetov in profesorjev-predavateljev kakor tudi kvalitetno izdelano organizacijsko strukturo študija, moramo na drugi strani ugotoviti, da se arhivistika (ali samo delni predmeti) predavajo nekako obrobno (mimogrede) tako, da se posreduje znanje arhivistike v okviru raznih drugih študijev, kot so pomožne vede pri predmetih informatika, zgodovina ter podobnih študijskih smereh.

V Evropi je pogosta praksa pridobivanja znanj s področja arhivistike na krajših ali daljših strokovnih seminarjih (pripravah na strokovne izpite) v pristojnih arhivskih ustanovah, arhivskih šolah ali podobnih inštitutih (nam so najbolj poznane v Münchnu in Marburgu, Potsdamu, na Dunaju itd.) kjer se srečujemo s kvalitetnimi vsebinami predavanj, a mnogokrat brez habilitiranih univerzitetnih profesorjev za posamezna področja arhivske teorije in prakse.

Zato se nam postavlja vprašanje, kakšen je pravzaprav status sistemov pridobivanja znanj s področja upravljanja z dokumentacijo v sodobnih družbah. Splošno gledano ga lahko opredelimo za srednje dobrega, saj imamo na eni strani fakultete za arhivistiko kot samostojne entitete znotraj različnih univerz ali akademij. Na drugi strani pa je študij arhivistike omejen na oddelke posameznih

fakultet oziroma na študij z nekaj urami arhivistike znotraj nekaterih drugih predmetov, največkrat zgodovine.

Odgovor na vprašanje, zakaj je temu tako, moremo iskati že na nivoju strokovne terminologije in preciznih definicij arhivskih strokovnih terminov, kot so arhivistika, arhivske znanosti, arhivska teorija in praksa itd. ter na razumevanju vsebin teh pojmov v različnih družbenih okoljih. Tako je na primer **arhivologija** (angl. *archivology*) mednarodno uveljavljen pojem, ki ga naša strokovna terminologija še ne pozna. Opredeljena je kot »veda o upravljanju in katalogiziranju arhivskega gradiva«. Njen angleški sinonim je »archival science«. V slovenskem jeziku je bližnji pojem »arhivistika«, s katerim označujemo »vedo, ki se ukvarja s teoretičnimi in praktičnimi rešitvami na področju upravljanja z arhivskim gradivom«.

V podobni relaciji kot med pojmom »arhivologija« in »arhivistika« moremo razumeti tudi pojma »**dokumentologija**« in »dokumentalistika« oz. »dokumentaristika«. V tem primeru je »dokumentologija« opredeljena kot veda o teoretičnih zakonitostih upravljanja z dokumentarnim gradivom, medtem ko je »dokumentalistika« oz. »dokumentaristika« opredeljena kot veda s konkretnimi praktičnimi znanji na področju upravljanja z dokumentarnim gradivom (ang. »records management«).

V kontekstu razmišljanja o arhivistiki kot o »strokovni in praktični vedi« oz. kot »znanosti z lastnim raziskovalnim poljem« se naslonimo na tri teoretike, ki so arhivsko znanost opredelili z različnih vidikov.

Dr. Wolfgang Leesch v metodiki, razčlembi in pomenu arhivistike (arhivske znanosti) ugotavlja, da sicer vsi poznajo arhiv kot varuha pomembnih pisnih virov, vendar o arhivski znanosti ne vedo ničesar.

Dr. Willy Flach v arhivski znanosti vidi vse tiste discipline, ki služijo varovanju, pripravi in posredovanju zgodovinskih virov. Vendar ta definicija ne zadostuje.

Šele dr. Adolf Brennecke glede na razvojno načelo, ki so ga uradno vpeljali leta 1897 v pruskem tajnem državnem arhivu in je plod znanstvene utemeljitve nizozemskih arhivistov, postavlja logično zgrajen sistem, ki arhivistiko umešča v enak položaj z ostalimi vedami, ki se ukvarjajo s preiskovanjem virov.

Sodobna arhivistika sloni na teoriji nizozemskih arhivistov, ki v osnovi pomeni, da je arhiv organska celota, ki je ni mogoče samovoljno oblikovati. S tem je postavljeno osnovno izhodišče za vsakega arhivista, ki ne sme spisovnega gradiva izločevati in obravnavati posamezno (kakor to počne npr. diplomatika) ali glede na vsebino (kakor to počne npr. zgodovinopisje), pač pa vedno in povsod najprej po pripadnosti.

Arhivistika kot veda nima za cilj preiskovati zgolj posameznega dokumenta, temveč raziskuje strukture celot arhivskega gradiva, njihovo zgodovino, nastanek in pojavnost posameznih dokumentov in vzroke, zakaj so ti postali del tega gradiva, modele, ki so bili pri tem uporabljeni, itd.

Arhivska teorija in praksa nas kot del arhivistike - vede učiata principe, po katerih je bilo arhivsko gradivo urejeno tako, da lahko posameznim celotam ostane njegova lastna - prvotna ureditev.

Arhivistika kot znanost torej ni samo znanje o arhivskem gradivu, kot tudi poznanje arhivskega gradiva samega ni arhivska znanost.

Klasično pojmovanje razlik med listinami, uradnimi spisi, matičnimi knjigami in podobnim arhivskim gradivom vzbujajo določen interes pri zgodovinarju in tako do neke mere tudi pri arhivistu, a to ne sme vplivati na arhivsko strokovno delo, saj ta pojmovanja razlik ne predstavljajo nobenega arhivskostrokovnega principa ureditve. Glede na to lahko morda pomislimo, da danes v dobi nastajanja hiperdokumentacije arhivisti ne potrebujejo več znanja s področja pomožnih zgodovinskih ved (paleografije, diplomatike ipd.), kar ne drži, potrebuje pa zelo široka, predvsem dopolnilna specialistična znanja arhivistike.

3. KRATEK PREGLED ZGODOVINE ARHIVISTIKE IN NJENA SISTEMATIKA

»HISTORIA VITAE MAGISTRA«

Kratek pregled zgodovine arhivskih teorij in praks oz. arhivistike v celoti lahko razdelimo na teoretike arhivistike 16. in 17. stoletja, na teoretike arhivistike 18. stoletja in teoretike arhivistike 19. stoletja ter pojav provenienčnega principa.

Teoretiki 16. in 17. stoletja sovpadajo z začetki razvoja centralnih uradov nemških teritorijev v 16. stoletju ob pojavu potrebe po sistematični ureditvi starejših spisov. Glavni teoretiki tega obdobja so bili Jakob Rammingen, Baltasar Bonifacius, Jakob Wenker idr.

Teoretiki 18. stoletja so se predvsem ukvarjali s postavitvijo splošno veljavne sheme ureditve arhiva (prvič se pojavi ideja ureditve arhiva (fondov), ki jo ponujajo spisi sami). Za teoretike tega stoletja je poleg tega pomembna še izobrazba arhivarja, ki naj bo znanstvena in naj poleg pravne in zgodovinske znanosti obsega še pomožne zgodovinske vede.

Teoretiki 19. stoletja in pojav provenienčnega principa prvič uveljavljajo mnenje, da arhivi v enaki meri pripadajo preteklosti in sedanjosti. Zgodovinska usmerjenost teoretikov tega stoletja je privedla do teorije nastanka provenienčnega principa ureditve arhivskega gradiva. Ta teorija, ki so jo do popolnosti razvili nizozemski arhivisti, je zgrajena na razvojnem načelu, ki od arhivista zahteva, da prevzema obstoječe stanje.

Po Brenneckeju provenienčni princip ne predstavlja le pravila za notranjo ureditev arhiva, temveč tudi temeljno načelo za razmejitev pristojnosti posameznih arhivov in končno tudi raziskovalni princip, ki je izrednega pomena za historično viroslovje.

Arhivistika je razvojno gledano sistemizirana glede na logične strokovne principe kakor tudi glede na praktično uporabnost rezultatov arhivistike kot znanosti, in sicer:

Zgodovina arhiva (arhivskih fondov), ki se ukvarja z zgodovino nastanka in ureditvijo posameznega arhiva (arhivskih fondov).

Arhivska teorija govori o bistvu, ustroju in organizaciji arhiva in o znanstveni utemeljenosti ureditve arhiva (arhivskih fondov) ter obravnava metodiko in zgodovino arhivistike, metodiko znanstvenega raziskovanja itd.

Arhivsko pravo obravnava aktivno in pasivno arhivsko pravo, pravno zaščito arhivskega gradiva in lastninsko pravico do arhivskega gradiva (vključno z mednarodnim pravom), pravne posledice uporabe arhivskega gradiva (pravica do vpogleda, časovna, stvarna in osebna omejitve uporabe arhivskega gradiva), kopije

arhivskega gradiva, pravni značaj arhiva kot javnega urada, pravna pooblastila arhiva (javna vera) in arhivsko zakonodajo.

Arhivska tehnika obravnava metode varovanja in urejanja arhivskega gradiva, metode restavriranja in konzerviranja, opremo arhivskega gradiva in arhivskega depoja ter arhivsko novogradnjo in adaptacijo.

Uprava arhiva obravnava upravne tehnike in organizacijo pisarniškega poslovanja v arhivu, personalno politiko (management), organizacijo in planiranje sistemov delovanja posameznih tipov arhivov.

Arhivistika je torej ciljna znanost, saj zagotavlja vse oblike znanstvenoraziskovalne dejavnosti, ki se ukvarja s problemi nastajanja, obdelave, varovanja in vzdrževanja ter uporabe arhivskega gradiva. S tem omogoča znanstveniku-raziskovalcu neposreden dostop do virov - informacij v arhivskem gradivu v času in prostoru.

4. MOTIVACIJA, UPRAVIČENOST IN PERSPEKTIVA ŠTUDIJA ARHIVISTIKE

»PRIDOBIVANJE IN POSREDOVANJE ZNANJA«

Informacije (tudi tiste, ki so v arhivskem gradivu) so bistveni del nacionalnega bogastva, dostop do njih pa je ena temeljnih človekovih pravic. Oblikovanje in izvajanje nacionalne informacijske politike mora zagotoviti vsem, ki delajo v upravnih, izobraževalnih, znanstvenih in kulturnih dejavnostih, dostop do vseh informacij, ki jih potrebujejo. Prioritete v nacionalnem planiranju morajo biti zato izražene v specializiranih informacijskih podsistemih. Informacija ni le nacionalno bogastvo, pomembno za znanstveni in gospodarski napredek, temveč je tudi sredstvo družbene komunikacije. Osebni, poklicni in družbeni razvoj posameznika je odvisen od količine, kvalitete in dostopnosti informacij, ki jih potrebuje. Končni cilj informacijske politike mora biti informirana družba.

Leta 1992 so v Montrealu na dvanajstem mednarodnem kongresu arhivov sveta opozorili na problematiko, s katero se srečujejo arhivski strokovnjaki ob vključevanju v informacijsko družbo. Informacije, zapisane na različne načine s pomočjo nove informacijske tehnologije, hkrati pa dostopnost do njih, narekujejo nov pristop k obravnavanju arhivske teorije in prakse.

Pojav informacijskih tehnologij in s tem povezan razvoj informacijskih znanosti vpliva ob obstoju klasičnih in ob nastajanju novih nosilcev informacij tudi na razvojne oblike arhivske teorije in prakse. Arhivisti kot neke vrste informacijski dokumentalisti se ne bodo mogli izogniti intenzivnemu srečevanju s teorijo in prakso informacijskih znanosti.

V prvi vrsti bodo morale informacijske znanosti upoštevati obstoj arhivskega gradiva, ki vsebuje veliko število informacij. Informacijski centri in informacijski sistemi kot koncept informiranja in s tem povezana dostopnost informacij zahtevajo oblikovanje takšnih pogojev z vidika teorije in prakse arhivistike ter informacijsko-dokumentacijske znanosti, ki bodo zagotavljali na eni strani posredovanje, na drugi pa varovanje dolgoročno družbeno pomembnih vsebin.

Poslovanje z dokumentarnim gradivom, ki nastaja pri poslovanju upravnih organov in ga je potrebno hraniti tako dolgo, dokler ima operativno vrednost in rabi za dokazovanje pravilno opravljenih postopkov ali raznih tehničnih, ekonomskih ali

kakšnih drugih opravil, pa potrebuje po tem, ko je operativna vrednost ugasnila, strokovnjaka, da presodi ali ima trajen pomen za znanost ali za kulturo.

Poslovanje z arhivskim gradivom, ki je zaščiteno z zakonodajo, je tisto dokumentarno gradivo, ne glede na nosilca informacije, ki je bilo po strokovnih navodilih odbrano in ohranjeno za nadaljnje znanstveno in kulturno preučevanje in pričevanje. V arhivski teoriji in praksi je potrebno uveljaviti stališče, da je arhivska strokovno-tehnična vprašanja mogoče reševati le z aktivno udeležbo pravilno strokovno usposobljenih strokovnih delavcev, ki upravljajo z dokumentacijo ne glede na status v življenjskem ciklu posameznih arhivskih vsebin.

V zakonih o arhivih in arhivskem gradivu, zakonih o lokalni samoupravi, v specialnih zakonih, v zakonih glede dostopa do informacij in zadovoljevanju potreb prebivalstva in v drugih zakonih so med drugim tudi členi, ki predvidevajo informacijsko-dokumentacijsko dejavnost na svojih področjih. Glede na število javnopravnih oseb, ki jih pokriva šest regionalnih in en državni arhiv, lahko trdimo, da bodo potrebe po šolanih arhivistih ter informacijskih dokumentalistih v prihodnosti narasle.

Glede na naraščajoč pretok informacij, izboljšane možnosti rokovanja z arhivskim gradivom in informacijami na splošno ter tudi po strokovnih ocenah so perspektive v izobraževanju arhivistov in informacijskih dokumentalistov dobre. Strokovnjaki na teh področjih ne bodo imeli samo znanj, ki so potrebna za delo v arhivu, temveč bodo lahko, posebej sedaj, ko govorimo o recesiji in omejevanju delovnih mest, z racionalizacijo procesov (npr. pisarniškega poslovanja) pripomogli k urejenosti in s tem omogočili boljšo dostopnost do informacij, s katerimi bodo upravljali. Priložnosti bodo diplomirani arhivisti in informacijski dokumentalisti našli tudi npr. na radiu, televiziji, v izobraževanju, upravi, trženju, pri izdelavi podatkovnih zbirk ter poslovanju z informacijskimi tehnologijami.

5. SKLEPNE MISLI

»SPOZNAJMO DEJSTVA«

Arhivistika kot znanstvena veda nesporno sloni na definicijah, s katerimi določamo, »da je arhiv, arhivsko gradivo, organska celota glede na ustvarjalca in da arhivskega gradiva ni mogoče samovoljno oblikovati«. Ob tem se torej nesporno izoblikujejo osnovni elementi arhivistike kot znanosti oz. elementi arhivske teorije in prakse, ki slonijo na zahtevah, ki jih morajo upoštevati vsi arhivisti, in to je, da morajo pri svojem delu izhajati iz in od pripadnosti arhivskega gradiva in njegove izvornosti. To pomeni, da arhivistika kot znanost nima takšnih oblik raziskovanja, s katerimi bi preiskovali ali se ukvarjali le s posameznim dokumentom.

Arhivisti torej veliko pozornost posvečajo (ali naj bi ga vsaj posvečali) posameznemu dokumentu, saj ga v osnovi želijo, ali pa dokument dejansko spremljajo od njegovega nastanka naprej. Ob tem raziskujejo strukturo celotnega arhivskega gradiva, arhivskega fonda na eni strani, na drugi strani pa lahko v zvezi s tem ali najtesnejši povezavi s tem raziskujejo tudi zgodovino arhiva ali zgodovino nastanka arhivskega gradiva in tako zgodovino fondov.

V arhivistiki kot znanosti podrobneje določamo in uporabljamo posebno terminologijo, s katero določamo elemente arhivske teorije in prakse. Arhivska znanost nas uči o principih in oblikah, po katerih je bilo posamezno arhivsko gradivo ali posamezen fond urejen, pri čemer je vsesplošno znano načelo »prvotne

urejenosti«, ki ji moramo slediti tudi v današnjem času uvajanja novih pristopov k poslovanju z arhivskim gradivom z uporabo novih informacijskih tehnologij, predvsem pa glede na oblike in načine zapisanih dokumentov.

Arhivistika kot znanstvena veda torej ni samo znanje o arhivskem gradivu, ne oziraje se na to, na kakšni podlagi, v kakšni obliki ali na kakšnem mediju je zapisano. Pri vsem tem gre tudi za ugotovitev, da samo raziskovanje arhivskega gradiva ali pridobivanje širšega znanja o arhivskem gradivu samem ne more biti že samo po sebi tudi arhivska znanost.

Poimenovanja razlik med listinami, uradnimi spisi, matičnimi knjigami in podobnim arhivskim gradivom vzbujajo interes pri zgodovinarjih, prav tako pa do neke mere tudi pri nekaterih arhivistih, kot lahko zasledimo v praksi. Vendar to zanimanje arhivista za posamezno arhivsko gradivo, predvsem pa za vsebino tega arhivskega gradiva, ne sme vplivati na arhivsko strokovno delo, kajti jasno se moramo zavedati, kaj predvideva, opisuje in kaj je arhivsko strokovno delo.

Vsa današnja hiperprodukcija različne dokumentacije na različnih medijih in različni izzivi nam morda lahko zameglijo tisto sliko, »o kateri govorimo pri definicijah o arhivski znanosti«. Prevečkrat slišimo napačna mnenja, da arhivistom niso več potrebne zgodovinske pomožne vede, kot so paleografija, diplomatika, kartografija, sfragistika, heraldika in morda še kaj. Slišimo tudi, da arhivistom ni več potrebno znati tujih jezikov oziroma tistih jezikov, ki se pojavljajo v zapisanem arhivskem gradivu, ki ga hranijo arhivi, in da ni več potrebno znati vsaj okvirno nekaterih pisav, v katerih je zapisano arhivsko gradivo.

Arhivistika kot znanstvena veda mora danes brez kompromisov obravnavati vsa področja arhivske teorije in prakse. S posebnimi izobraževanji pa moramo omogočiti in ponuditi možnosti pridobivanja cele vrste dopolnilnih specifičnih znanj.

6. VIRI IN LITERATURA

- A. d'Addario, *Die italienischen Archive*, *Archivalische Zeitschrift*, 1956.
- W. A. Eckhardt, *Wissenschaftliche Archivarsausbildung in Europa*, zbornik predavanj, Marburg 1989.
- W. Flach, *Vom Wesen der Archivwissenschaft*, v: *Archivmitteilungen*, 1953.
- P. Havard - Williams, *Britansko knjižnično in informacijsko izobraževanje in sedanje stanje v praksi*, *Knjižnica* 30 (1986) 1/2.
- W. Leesch, *Methodik, Gliederung und Bedeutung der Archivwissenschaft*, v: *Archivar und Historiker*.
- A. Lutz, *Zwischen analog und digital...*, zbornik predavanj, Marburg 2009.
- P. P. Klasinc, *Interdisciplinarnost v arhivski znanosti*, *Sodobni arhivi = Modern archives ISSN: 1318-0703*. - št. 18 (1996), str. 50-56.
- P. P. Klasinc, *Kompatibilnost med informatiko in arhivistiko*, *Sistemi za upravljanje z dokumenti = Document management systems / [Posvetovanje] DOK_SIS '98*, *Avditorij Portorož in Hoteli Morje, Slovenija*, 27. do 29. maj 1998 ; [organizator] *Media.doc* ; [uredili Marko Hartman ... et al.] str. 43-49/1.
- P. P. Klasinc, *Kompatibilnost med arhivistiko in informatiko : ali naj bo arhivist tudi informatik?*, *Sodobni arhivi [Elektronski vir] = Modern Archives ISSN: 1581-7881 (2003)*.- str. 44-52.

- P. P. Klasinc, *Arhivistika ni podaljšana roka zgodovine : dr. Peter Pavel Klasinc - varuh arhivskih zakladov / [zapisala] Jasna Kontler - Salamon, Delo ISSN: 0350-7521.- Leto 46, št. 251 (28. okt. 2004), str. 17.*
- M. Novak, *Znanstveno informiranje v arhivistiki, Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja : zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike ... = Technical and field related problems of traditional and electronic archiving : conference proceedings ... ISSN: 1581-7407.- 8 (2009), str. 513-527.*
- M. Novak, *Celostno strokovno izobraževanje v okviru slovenske arhivske službe, Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja : zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike ... = Technical and field related problems of traditional and electronic archiving : conference proceedings ... ISSN: 1581-7407.- št. 9 (2010), str. 483-498.*
- H. Rumschöttel, *Archivkunde, Archivlehre, Archivistik, Archivwissenschaft, Bemerkungen zur Situation der archivistischen Theorie und Praxis in der Bundesrepublik Deutschland, München 1992.*
- M. Smole, *Zgodovina arhivistike in arhivske službe, Arhivsko društvo Slovenije, Ljubljana 1976.*
- K. Uhde, *Historische Hilfswissenschaften im Kontext archivischer Aufgaben, zbornik predavanj, Marburg 2009.*

SUMMARY

SCIENTIFIC STUDY OF ARCHIVOLOGY

There are many answers to the question which knowledge from the field of archival theory and practice should be acquired by an educated archivist. Problems arise when we try to present the organizing processes for the study of archival science, separately or together with documentology, information science etc. A brief overview of the history and definitions from the field of archival science as a science helps us define some starting points for the preparation of the curriculum and justify the initiation of such a study in Slovenia. Study courses can vary, but they ought to have some courses in common: 1) **History of archives** (archival fonds) that encompasses the history of archives and their organization, 2) **Archival theory** that defines the basics and organization of the archives, the scientific approach in archives and deals with methodology, history of archival science, methodology of a scientific research etc., 3) **Archival law** that deals with active and passive archival law, legal protection of the archives (incl. the international law), legal consequences of the use of archives (right to access), time related and subject related limitations of the use of archives, copies of archives, legal nature of the archives as a public institution, legal authorizations of the archives, archival legislation, 4) **Archival technique** that deals with the protection and managing of archives, renovation and conservation methods, archival equipment, new archival buildings and restoration, 5) **Archival administration** that deals with administrative techniques and organization of office management in the archives, human resources, organization and planning of systems for various archives.